

Εξέγερση Πολυτεχνείου 39 χρόνια μετά

> Το Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών τεκμηριώνει τα γεγονότα του Νιόβρη του 1973

Με τη Μαρία Φαρά

Τρίαντα εννέα ολόκληρα χρόνια συμπληρώνονται σε λίγες μέρες από την εξέγερση του Πολυτεχνείου. Πολλά βιβλία έχουν εκδοθεί, δεκάδες μαρτυρίες πρωταγωνιστών έχουν καταγραφεί, ντοκουμέντα έχουν δει το φως της δημοσιότητας. Ωστόσο, η ενασχόληση με το ιστορικό αυτό γεγονός που συνέβαλε στην αλλαγή τροχιάς των πολιτικών εξελίξεων στην Ελλάδα πρέπει να θεωρηθεί μάλλον ως αποασματική, αφού δεν έχει δημοσιοποιηθεί μια ολοκληρωμένη έρευνα για την τεκμηρίωση των όσων συνέβησαν τις κρίσιμες ώρες της 17ης Νοεμβρίου του 1973.

Το κενό αυτό έρχεται να αναπληρωθεί τουλάχιστον εν μέρει - η έρευνα του Εθνικού Ιδρυματος Ερευνών με τίτλο «Τεκμηριώνοντας τα γεγονότα του Νοεμβρίου 1973». Από τα μέσα του 2002, ο συντονιστής του Τομέα Σύγχρονης Πολιτικής Ιστορίας του ΙΝΕ/ΕΙΕ Λεωνίδα Καλλιβετάκης και η ομάδα του έχουν ξεκινήσει τη συγκέντρωση και επεξεργασία τεκμηρίων που αφορούν σε πολλές παραμέτρους των γεγονότων του Πολυτεχνείου, όπως το χρονικό της εξέγερσης, το επιχειρησιακό σχέδιο για την καταστολή της και η εξέλιξη των γεγονότων έξω από το Πολυτεχνείο. Ένα από τα ζητούμενα είναι και ο αριθμός και η ταυτότητα των θυμάτων.

Η μέθοδος των ιστορικών του Εθνικού Ιδρυματος Ερευνών ήταν από την αρχή επιστημονική, ακολουθώντας τα πρότυπα αντίστοιχων ιστορικών ερευνών που έχουν πραγματοποιηθεί σε Ελλάδα και εξωτερικό. Οι ειδικοί επιστήμονες επικέντρωσαν τη συγκέντρωση, την αποδελτίωση και τον επιστημονικό έλεγχο όλου του υπάρχοντος υλικού, αλλά και τον εντοπισμό συμπληρωματικών στοιχείων. Το ζητούμενο δεν ήταν μόνο ο καθορισμός του αριθμού των νεκρών ή η ταύτιση των ονομάτων, αλλά και οι πληροφορίες που θα προέκυπταν για τον χρόνο, τον τόπο και τις συνθήκες τραυματισμού, καθώς και προσω-

πικά στοιχεία των θυμάτων.

Η στατιστική επεξεργασία των στοιχείων έδωσε ήδη ενδιαφέρουσες πληροφορίες γύρω από το προφίλ των ατόμων που βρέθηκαν στα γεγονότα και, κατά τεκμήριο, πρωτοστάτησαν στις συγκρούσεις.

Πιο αναλυτικά, η έρευνα του Λεωνίδα Καλλιβετάκη έχει καταδείξει ότι:

- έχουν καταγραφεί 24 πλήρως τεκμηριωμένες περιπτώσεις επωνύμων νεκρών.

- έχει συγκροτηθεί ένας κατάλογος 16 ανωνύμων περιπτώσεων που είχε θεωρηθεί σε κάποια στιγμή της διαδικασίας ότι «προκύπτουν βασιμώς» ως νεκροί, από επίσημες, επώνυμες και σχετικά αξιόπιστες καταθέσεις, με συγκεκριμένα στοιχεία.

- στο μικροσκόπιο βρίσκονται και 30 επώνυμες περιπτώσεις, που εμφανίζονται επίμονα στους περισσότερους καταλόγους από το 1974 μέχρι και σήμερα, χωρίς όμως να έχουν ποτέ τεκμηριωθεί. Όλες αυτές οι ανώνυμες και οι αμφιλεγόμενες επώνυμες περιπτώσεις παραμένουν σε εκκρεμότητα, προκειμένου να διερευνηθούν περισσότερο, προτού αποφασιστεί οριστικά να υιοθετηθούν ή να απορριφθούν.

Ανάμεσα στους νεκρούς, οι φοιτητές και οι μαθητές είναι οι περισσότεροι, ενώ έπονται τα άτομα που χαρακτηρίζονται ως εργατοτεχνίτες. Εκπροσωπείται και ποικιλία άλλων κατηγοριών, όπως ιδιωτικοί υπάλληλοι, βιοτέχνες, καλλιτέχνες, δικηγόροι, εκπαιδευτικοί και άλλοι. Ηλικιολογικά, πλειοψηφούν οι νέοι 16-24 χρονών.

Τα αποτελέσματα της έρευνας αναμένεται να εκδοθούν σε έναν πρώτο τόμο, αφήνοντας ταυτόχρονα το περιθώριο συμπλήρωσης των ερευνών με μια δεύτερη έκδοση, στην οποία θα τεκμηριωθεί το σημαντικό κομμάτι των τραυματιών στα γεγονότα του Πολυτεχνείου.

Ο Λεωνίδης Κωνσταντινίδης, τότε φοιτητής Εθνικού Μετσόβιου Πολυτεχνείου θυμάται και τι επισμαίνει για την εξέγερση:

«Αυτές τις μέρες, ο καθένας μας και όλοι ως κοινωνία, πρέπει με σεβασμό να φέρουμε στη μνήμη μας, ως ελάχιστη οφειλόμενη τιμή, τους νεκρούς της εξέγερσης του Πολυτεχνείου, την ύπαρξη των οποίων αμφισβητεί σσελγώντας, ο αναδυόμενος κουντοναζισμός. Τα παιδιά αυτά, με

σημαία τον οίστρο τους για την Ελλάδα και τους Έλληνες, πολέμησαν χωρίς όπλα και αντίκρισαν κατάματα τον θάνατο. Με τη θυσία τους έγιναν οι πρώτες λαμπάδες με το φως της ελευθερίας. Όπως συνέβη σε κάθε μεγάλη ιστορική καμπή από την ίδρυση του νεοελληνικού κράτους, η διαχείριση και η απρόσμενη κατάληξη της μεταπολίτευσης δεν μπορεί να χρεωθεί ούτε στους αγωνιστές ούτε στη γενιά του Πολυτεχνείου. Σταδιακά η νομή της εξουσίας -με την ένοχη ανοχή της ίδιας της κοινωνίας- διολίσθησε στους διαχρονικά επιτήδειους, που δημιούργησαν μια καρικατούρα δημοκρατίας που καταδίδωκε, αντί να υπερασπιζόταν το σύστημα των αξιών της.

Σήμερα που αντιμετωπίζουμε τη λαίλαπα της οικονομικής κρίσης στην Ελλάδα αλλά και στην Κύπρο, καλούμαστε να αντλήσουμε διδάγματα και να μετουσιώσουμε το όραμα της εξέγερσης. Ας μην ψάχνουμε σαν όψιμο αλχημιστές να βρούμε τη μαγική συνταγή εξέδου από την κρίση, αλλά να βασιστούμε στις δικές μας δυνάμεις και την αστείρευτη κληρονομιά μας: τον ελληνικό πολιτισμό, τη γλώσσα και τη θρησκεία, αξιοποιώντας τα δώρα που πλόκερα ο Θεός μας προέκισε, τον ήλιο, το κλίμα, τη θάλασσα και την ομορφιά της φύσης μας. Και φυσικά, κοινωνική αλληλεγγύη σε όσους έχουν περισσότερη ανάγκη...».

Πιστοποίηση-τεκμηρίωση

Οι τραυματίες στα γεγονότα του Πολυτεχνείου αποτελούν το δεύτερο αντικείμενο διερεύνησης του ΕΙΕ. Η προκαταρκτική έρευνα πιστοποίησε 1.103 τραυματίες, βάσει των καταστάσεων που απέστειλαν στον Δ. Τσεβά τα νοσοκομεία, οι κλινικές και ορισμένοι μεμονωμένοι ιατροί. Όπως όμως είχε παραδεχθεί και ο ίδιος ο εισαγγελέας, σε αυτούς πρέπει να προστεθεί και «ανεξακριβωτων πλήθος ετέρων πολιτών», οι οποίοι «ή εφυγαδύνοντο υπό των ιατρών, ή ενοσηλεύοντο οικίω, ή και ουδαμού προς νοσηλεία κατέφυγον, φοβούμενοι προφανώς δυσάρεστους δι' αυτούς ή τας οικογενείας των εξελίξεις». Στο πλαίσιο της έρευνας του Εθνικού Ιδρυματος Ερευνών επικεντρώνεται και στο ζήτημα αυτό η τεκμηρίωση του ήδη υπάρχοντος υλικού και η συγκέντρωση νέων στοιχείων. Η επεξεργασία των συνθηκών τραυματισμού των ανθρώπων αυτών, δίνει μια παράμετρο που τίθεται στο μικροσκόπιο των επιστημόνων, να παρακολουθήσουν βαθμίδων την εξέλιξη των διαδελώσεων και την ένταση των συγκρούσεων χρονικά και τοπικά.

Γιατί προδώσαμε τα όνειρά μας;

Ο ΓΡΗΓΟΡΗΣ Κουινιάς, τότε φοιτητής Εθνικού Μετσόβιου Πολυτεχνείου (Πρόεδρος ΕΔΕΚ Αθήνας), σημειώνει: «Τέτοιες μέρες, τριάντα εννιά χρόνια πριν, τα νιάτα αυτής της χώρας πήραν την κατάσταση στα χέρια τους και, με πρόσχημα φοιτητικά και σπουδαστικά θέματα, ξεχύθηκαν στους δρόμους και κλείστηκαν στο Πολυτεχνείο ζητώντας την ανατροπή του δικτατορικού καθεστώτος και την επαναφορά της Δημοκρατίας. Τα συνθήματα «κάτω η κούνια» και «ψωμί-παιδεία-ελευθερία» μαζί με πολλά άλλα ξεσήκωσαν τον κόσμο. Ζητούσαμε Ελευθερία, Δημοκρατία, κοινωνική δικαιοσύνη, ισότητα και ίσες ευκαιρίες για όλους τους πολίτες ανεξαρτήτως πολιτικών πεποιθήσεων και κοινωνικής καταγωγής, εργασία και παιδεία για όλους σε ένα κράτος ελεύθερο με κοινωνική πρόνοια. Το τίμημα το πλήρωσε η Κύπρος. Η ελληνική νεολαία και η Δημοκρατία, μέσω της Κυπριακής τραγωδίας, αποκαταστάθηκε στην κοίτη της. Η νέα γενιά μαζί με τους παλαιούς πολιτικούς, ανέλαβαν να οδηγήσουν τη χώρα στην πρόοδο και τη νέα εποχή. Πολλά επιτεύχθηκαν και το βιοτικό επίπεδο του Έλληνα έφτασε σε ζηλευτά επίπεδα. Όμως, μια σειρά λάθη και παραλείψεις, αλλά κυρίως η διασπορά, το ρουσφέτι και το βόλεμα των κομματικών φίλων, η αλαζονεία και ο ωκαδερφισμός, σε συνάρτηση με την παγκοσμιοποιημένη οικονομία και την απίληστια του διεθνούς τραπεζικού συστήματος

έφεραν τη χώρα στην σημερινή τραγική κατάσταση. Μιμώρεσαμε να μορφώσουμε τα παιδιά μας, αλλά τα αναγκάζουμε να πάρουν τον δρόμο της ξενιτιάς, όπως τα χρόνια της δικτατορίας έκαναν οι παππούδες τους, για να βρουν δουλειά. Τους δώσαμε εύκολη ζωή με όλες τις ανέσεις, για να έρθουν σήμερα να τους ζητούμε να ζήσουν και να φτιάξουν οικογένεια με μισθούς πείνας, χωρίς ασφάλιση και κοινωνική πρόνοια. Αλήθεια, πώς θα τα καταφέρουν; Τόσος αγώνας, τόση πάλη, τόσες κατακτήσεις και τελικά τέτοιο πτωχούρισμα. Πώς τα κατάφερε έτσι η γενιά μας; Τι κόσμο παραδώσαμε στα παιδιά μας; Πώς μπορούμε να τα κοιτούμε στα μάτια και τι να τους λέμε με την ευκαιρία αυτής της επετείου; Γιατί οδήγησαμε τη χώρα σε αυτήν την κατάσταση; Οι φυσικά εμείς, αλλά αυτοί τους οποίους επιλέξαμε και στους οποίους εμπιστευτήκαμε τη διακυβέρνηση της χώρας όλα αυτά τα χρόνια. Γιατί προδώσαμε τα όνειρά μας; Ας είναι, τουλάχιστον μάθαμε στα παιδιά μας να αγωνίζονται για την Ελευθερία και τη Δημοκρατία, τη ζωή και τους κοινωνικούς αγώνες. Ας ελπίσουμε ότι ήταν καλοί μαθητές και θα αγωνισθούν να κατακτήσουν όλα όσα εμείς μετά από αγώνες δεκαετιών, αν και τα κερδίσαμε, τα χάσαμε μέσα σε ένα χρόνο και ότι δεν θα επαναλάβουν τα δικά μας λάθη και παραλείψεις. Βλέπετε τα συνθήματα της εξέγερσης του Πολυτεχνείου παραμένουν πάντα επίκαιρα!»

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΡΟΣΦΟΡΑΣ

**Στηρίζουμε
κάθε αγώνα για
τον Πολιτισμό.
Γιατί ο Πολιτισμός είναι η
ταυτότητά μας.**

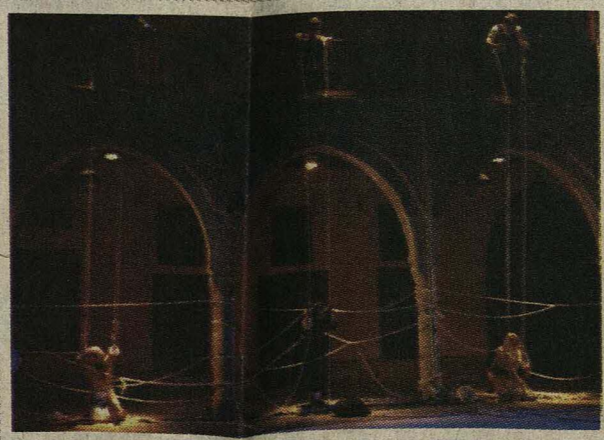

μία εταιρία
μία ιδέα
καλό για όλους

Η επένδυση στον πολιτισμό αποτελεί βασική προτεραιότητα της ΟΠΑΠ Κύπρου. Κάθε χρόνο με δεκάδες χορηγίες προωθεί και ενισχύει την πολιτιστική δημιουργία φέρνοντας νέους αλλά και καταξιωμένους καλλιτέχνες πιο κοντά στο κυπριακό κοινό.

• Επικορήγηση Συναυλίας "Στέλιος Πισής - Στην πόλη που γεννήθηκα".

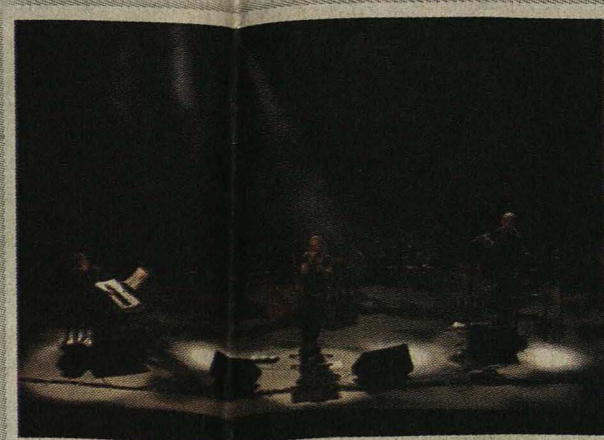
• Η ΟΠΑΠ Κύπρου επικορήγει κάθε χρόνο το Πολιτιστικό Φεστιβάλ του Πανεπιστημίου Κύπρου.

• Επικορήγηση συναυλίας στη μνήμη του Μάριου Τόκα.

• "Πορφύρωματα Μιχάλη Χριστοδουλίδη". Η ΟΠΑΠ Κύπρου στηρίζει διαχρονικά εκδηλώσεις του Φεστιβάλ "ΚΥΠΡΙΑ".

• Διαχρονική στήριξη του Θεάτρου Ριάλο το οποίο αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι της πολιτιστικής κληρονομιάς της Κύπρου.

• Η ΟΠΑΠ στηρίζει διαχρονικά τη διοργάνωση του Μεσαιωνικού Φεστιβάλ Αγίας Νάπας.

**Στηρίζουμε
κάθε αγώνα για
τον Πολιτισμό.**
Γιατί ο Πολιτισμός είναι η
ταυτότητά μας.

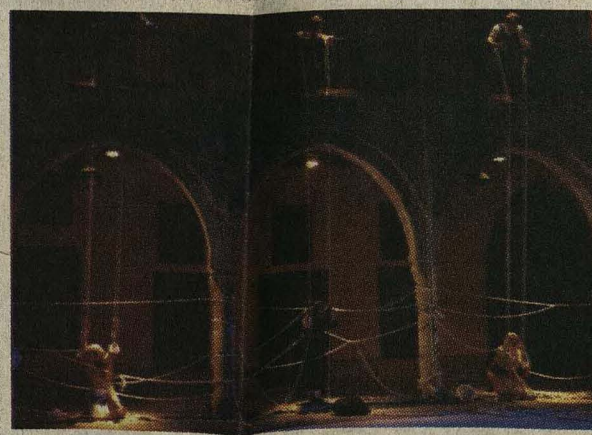

μία εταιρία
μία ιδέα
καλό για όλους

Η επένδυση στον πολιτισμό αποτελεί βασική προτεραιότητα της ΟΠΑΠ Κύπρου. Κάθε χρόνο με δεκάδες χορηγίες προωθεί και ενισχύει την πολιτιστική δημιουργία φέρνοντας νέους αλλά και καταξιωμένους καλλιτέχνες πιο κοντά στο κυπριακό κοινό.

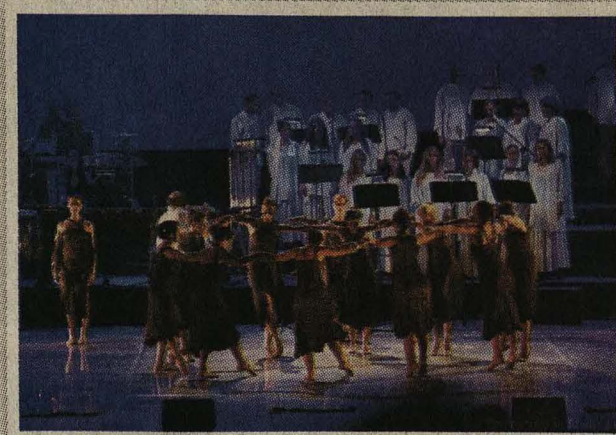
- Επιχορήγηση Συναυλίας "Στέλιος Πισής - Στην πόλη που γεννήθηκα".

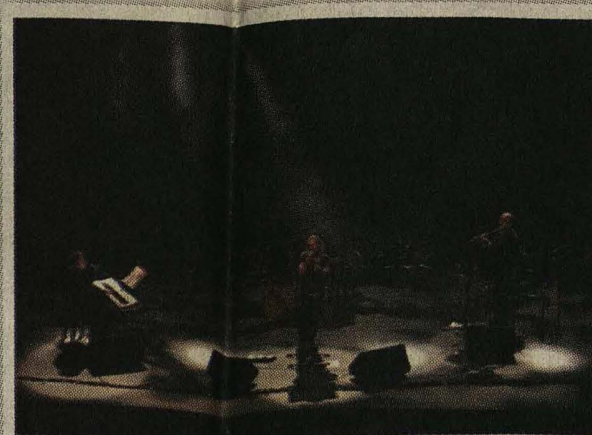
- Η ΟΠΑΠ Κύπρου επιχορηγεί κάθε χρόνο το Πολιτιστικό Φεστιβάλ του Πανεπιστημίου Κύπρου.

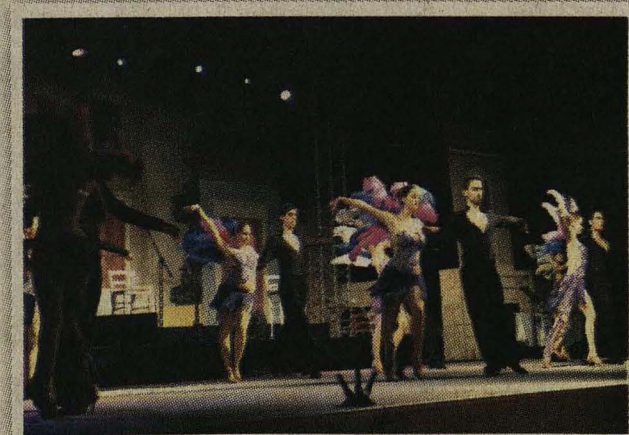
- Επιχορήγηση συναυλίας στη μνήμη του Μάριου Τόκα.

- "Πορφυρώματα Μιχάλη Χριστοδουλίδη". Η ΟΠΑΠ Κύπρου στηρίζει διαχρονικά εκδηλώσεις του Φεστιβάλ "ΚΥΠΡΙΑ".

- Διαχρονική στήριξη του Θεάτρου Ριάλτο το οποίο αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι της πολιτιστικής κληρονομιάς της Κύπρου.

- Η ΟΠΑΠ στηρίζει διαχρονικά τη διοργάνωση του Μεσαιωνικού Φεστιβάλ Αγίας Νάπας.